

Basal hygien i vård och omsorg - Anvisning

Bakgrund

Basal hygien omfattar handhygien och användning av arbetskläder, skyddshandskar och skyddskläder – med andra ord åtgärder som ska tillämpas i den direkta vården och omsorgen för att förebygga vårdrelaterade infektioner.

Arbetet med basal hygien är en del i det systematiska patientsäkerhetsarbetet. För anvisningen ansvarar Vårdhygien i Norrbotten.

Lagrum och styrande förutsättningar

- [Patientsäkerhetslagen \(2010:659\)](#)
- [Hälso- och sjukvårdslagen \(2017:30\)](#)
- [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd \(SOSFS 2015:10\) om basal hygien i vård och omsorg](#)
- [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om vårdgivares systematiska patientsäkerhetsarbete \(HSLF-FS 2017:40\)](#)
- [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete \(SOSFS 2011:9\)](#)
- [Smittrisker \(AFS 2018:4\)](#)

Syfte

Syftet är att förhindra smitta/smittspridning

- från patient till personal och från personal till patient (direkt kontakt-smitta)
- mellan patienter, via personalens händer och kläder (indirekt kontakt-smitta)

Omfattning

Anvisningen ska tillämpas överallt där vård, tandvård och omsorg bedrivs.

Roller/Ansvarsfördelning

Vårdgivaren; ansvarar för att föreskrifterna följs. Därmed ska vårdgivaren till exempel ta fram de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att reglerna följs. Vilka rutiner som behövs kan variera beroende på typen av verksamhet.

Verksamhetschef/Enhetschef ansvarar för att rutinen är känd av och tillämpas av alla medarbetare i verksamheten.

Hälso-, sjuk- och tandvårdspersonal är ansvariga att följa de fastställda rutinerna och därigenom vara delaktiga i att förhindra smitta och smittspridning.

Anvisning

I basala hygienrutiner ingår

- handhygien, det vill säga alltid handdesinfektion, ibland också handtvätt
- handskar
- skyddskläder: engångs plastförkläde
- ibland stänkskydd: munskydd, skyddsglasögon/visir.

Arbetsdräkt

Alla personalkategorier ska använda kortärmad arbetsdräkt vid undersökning, vård och behandling eller annan direktkontakt med patient.

Inom ambulanssjukvård i utryckningstjänst kan larmställ användas.

Arbetsdräkten:

- tillhandahålls av arbetsgivaren
- används endast på arbetsplatsen
- byts dagligen samt då den blivit våt eller synligt förorenad
- ska tvättas vid minst +60°C, på tvätteri eller på arbetsplatsen
- Kortärmad ren tröja får användas under arbetsdräkten men får inte ha en längre ärm än arbetsdräkten

Handdesinfektion

Desinfektera händerna med alkoholbaserat handdesinfektionsmedel

- före och efter varje patientkontakt
- före rent arbete och efter smutsigt arbete
- före påtagning av handskar
- efter användning av handskar

Gör så här:

1. Kupa handen och fyll den med handdesinfektionsmedel, minst 4 ml.
2. Gnid in medlet överallt på händerna. Börja med fingertopparna, mellan fingrarna och i tumgreppet. Avsluta med underarmarna.
3. Fortsätt gnida tills alkoholen har dunstat och huden åter känns torr.

Handtvätt

Tvätta före handdesinfektion:

- Om händerna är synligt smutsiga eller känns smutsiga.
- Efter vård av patient med gastroenterit.

Gör så här:

1. Använd ren, flytande tvål som inte är desinfekterande.
2. Tvätta händerna noga.
3. Torka ordentligt torrt med fabriksrent papper.

4. Desinfektera händerna enligt instruktionen under rubriken Handdesinfektion ovan.

Handskar i vården

- Använd alltid handskar vid kontakt med blod, urin, avföring, kräkning, sekret och likvor.
- Kasta handskarna direkt efter användning.
- Tänk på att handskar blir förorenade utanpå och då sprider smitta på samma sätt som den obehandskade handen.
- Berör inte omväxlande smutsigt och rent, även om du har handskar på händerna. Byt handskar mellan olika vårdmoment hos samma patient.
- Desinfektera händerna efter att handskar använts.
- Handskar utgör ett mekaniskt skydd vid stickskada. Handskar minskar den mängd smittämnen som når handen, så att handdesinfektion kan göra händerna
- Handskar går snabbt sönder då de utsätts för lösningsmedel som till exempel alkoholer. Dubbla handskar kan behövas vid arbetsmoment som medför att handskarna går sönder, och vid hantering av vissa kemiska ämnen.
- Händerna ska inte utsättas för handskar under längre tid och oftare än nödvändigt, eftersom risken för kontakteksem då ökar. Ur allergisynpunkt är handskar av plast att föredra. När naturgummi/latexhandskar används ska de vara av god kvalitet och ha låga halter av allergiframkallande ämnen.

Skyddskläder

Mikroorganismer kan spridas mellan patienter och personal via nedsmutsad arbetsdräkt. Rätt användning av engångs plastförkläde ger ett fullgott (>95%) skydd mot nedsmutsning.

Engångs plastförkläde ska användas vid direktkontakt med patienten eller patientens säng då risk för stänk eller kontakt med kroppsvätskor föreligger, samt vid hantering av förorenade föremål såsom vid bäddning, personlig omvårdnad, invasiva undersökningar och behandlingar.

- Vid arbete där du riskerar att bli våt eller nedsmutsad med kroppsutsöndringar, använd plastförkläde av vätskeavvisande/vätsketätt material.
- Plastförklädet är engångs.

Stänkskydd

Skyddar vårdpersonalens ansikte och slemhinnor mot risk för stänk av kroppsvätskor från patient ex; luftvägssekret, vid sugning av luftvägar.

- Ett munskydd i kombination med skyddsglasögon, eller ett visir, kan användas som stänkskydd.

Personligt hygienansvar

Händer, kläder, hår och smycken kan utgöra smittvägar för indirekt kontakt-smitta. Var därför alltid noga med din personliga hygien när du arbetar i

vården. Trasig hud och i förekomna fall inte intakt hel slemhinna utgör en risk för ökad kolonistation med risk för indirekt och direkt smittspridning.

- **Smycken** - klocka, armband, ringar, ska inte användas i samband med vårdarbete då de samlar mikroorganismer och hindrar en effektiv handdesinfektion.
- **Piercingsmycken** – i ansiktets slemhinna (näsa, kind och läpp) är inte tillåtet under arbetstid. Piercing utgör en risk för kontaktsmitta via händerna om hålet är infekterat eller koloniserat. Piercinghålet utgör ingen påvisad smittrisk om hålet är läkt.
- **Töjning** – i slemhinna (näsa, kind och läpp) är inte tillåtet.
- **Naglar** - ska vara kortklippta och fria från nagellack. Lösaglar ska inte förekomma
- **Hår och skägg**- långt hår och skägg ska vara uppsatt i samband med vårdarbete
- **Huvudduk** - ska fästas upp eller stoppas innanför arbetsdräkten. Huvudduk byts dagligen och tvättas i minst 60 grader.
- **Bandage, stödskenor eller motsvarande** - ska inte användas på händer och underarmar.
- **Förebygg torra och nariga händer** - mjukgörande kräm kan användas i samband med raster och efter

Infekterade sår hos personal

Personalinfektioner

Du som anställd kan själv bära på infektioner eller smitta som kan infektera den du vårdar eller dina arbetskamrater. Den du vårdar är på grund av sjukdom, ålder eller behandling mer infektiöskänslig än dina friska arbetskamrater.

Om du har ett infekterat sår, nagelbandsinfektion eller dylikt ska du alltid rapportera detta till arbetsledaren som bedömer vilka åtgärder som ska vidtas. Infekterade sår, även om de är små, är en viktig smittkälla för kliniska infektioner, särskilt med stafylokocker och grupp A-streptokocker.

Arbeta inte direkt med patienter om du har en bakteriell infektion på händer eller underarmar (sårinfektion, infekterade nagelband).

Multiresistenta bakterier hos personal

Rapportera till arbetsledaren om du det senaste halvåret har arbetat eller sökt vård utanför Sverige, eller i annan sjukvård där multiresistenta bakterier förekommer. Du kan då ha blivit bärare av MRSA se NLL:s lokala anvisningar gällande screening MRSA personal.

Mag-tarminfektion hos personal

Du ska inte ha direkta vårdkontakter eller hantera mat då du har diarré. Om du har mag-tarminfektion ska du stanna hemma och rapportera till arbetsledaren. Se NLL:s lokala anvisningar angående mag-tarminfektion handlingsplan vid virusorsakad gastroenterit - gällande personal

Referenser

<https://www.vardhandboken.se/vardhygien-infektioner-och-smittspridning/vardhygien/basala-hygienrutiner-och-arbetklader/>

Socialstyrelsens författningssamling SOSFS 2015:10. Basal hygien inom hälso-och sjukvården m.m.